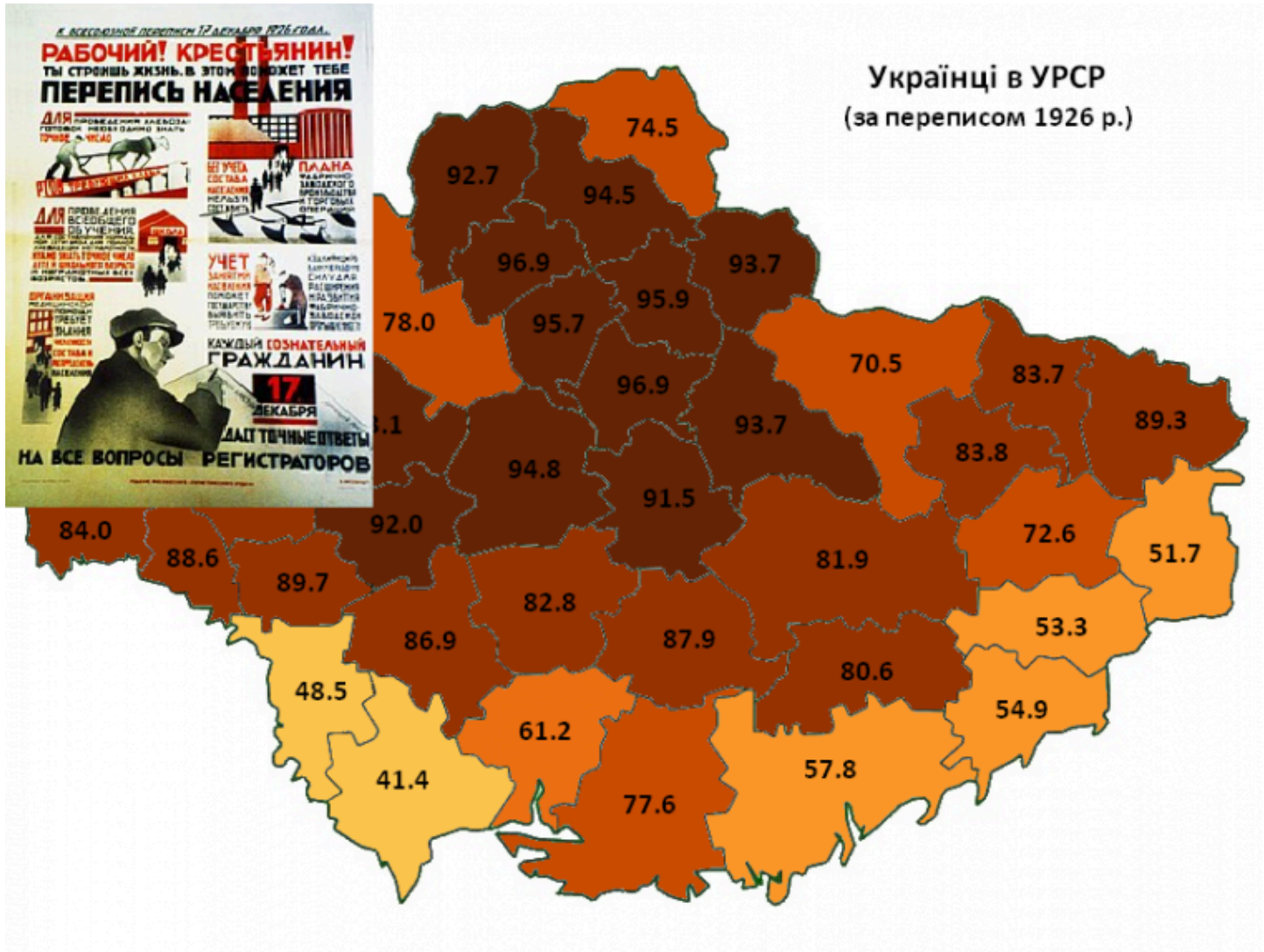

Росіяни маніпулювали даними щодо українців на Луганщині ще на початку ХХ сторіччя – як проводили переписи населення

Опубліковано 23.12.2024 - 09:00

(<https://sd.ua/files/news/24/ukrainians1926ua.png>)

Переписи населення не тільки показують національний склад, а й розпізнають різні потреби. Зокрема, оподаткування чи визначення економічного потенціалу того чи іншого краю.

В Україні таких переписів було декілька, починаючи з XVIII сторіччя. Про це [“Северодонецьк онлайн”](https://sd.ua/) (<https://sd.ua/>) поспілкувався з доктором історичних наук, завідувачем кафедри історії та археології України Луганського національного університету імені Тараса Шевченка Олександром Набокою.

З'ясувалося, що ще у ті часи росіяни намагалися маніпулювати даними. Навіщо Луганщину “на папері” робили проросійською, де найвищий відсоток українців проживав у регіоні та чому приховувалося, що в області розмовляли переважно українською – читайте в матеріалі.

Історик зазначив, що сьогодні переписи населення та їхні результати є універсальним історичним джерелом.

“Один з перших, саме в Україні, проводився ще в останню чверть XVIII сторіччя та називався “Генеральний опис Малоросії”. У ньому вже фіксувалися національний та мовний склад Луганщини. Наступний перепис проводився вже у 1897 році (царський період). Тоді він показав абсолютне домінування у краї російської православної народності та російської мови. Він був упереджений. Власне, ми це доводили”, – розповів Олександр.

Згодом, вже у радянський період, проводилася ще низка переписів – у 1926, 1937, 1959, 1970 та 1989 роках.

Олександр Набока звернув нашу увагу саме на перепис 1926 року, бо він ще не був таким упередженим, як наступні. Вони, на думку історика, так чи інакше були спрямовані на розмивання уявлення про Луганщину, як українського краю.

Мова

“Луганщина завжди мала позицію вітрини України. У російській імперії було поняття про неї, як про “дикі поля”, відсталу цивілізацію. У радянські часи, під час начебто масової модернізації, індустріалізації та колективізації, головною стає теза про те, що новою відмінністю індустріальної цивілізації у радянському союзі є російська мова. Так, радянська влада була більш гнучкою у національному питанні, вона визнавала існування українського народу, зокрема й великий прошарок був відзначений на Луганщині. Проте зазначалося, що українська мова є вторинною, є мовою аграрного характеру, мовою села, фольклору, архаїчною мовою, яка відходить у минуле”, – розповів він.

На думку вченого, навіть за умови, якби українську мову ніхто не забороняв, то характер життя людей впливав би на це. Наприклад, вони переїжджали з села до міста та зрусифіковувалися б: “Відповідно, усі ці переписи фіксують ці тенденції”.

Перепис 1926 року

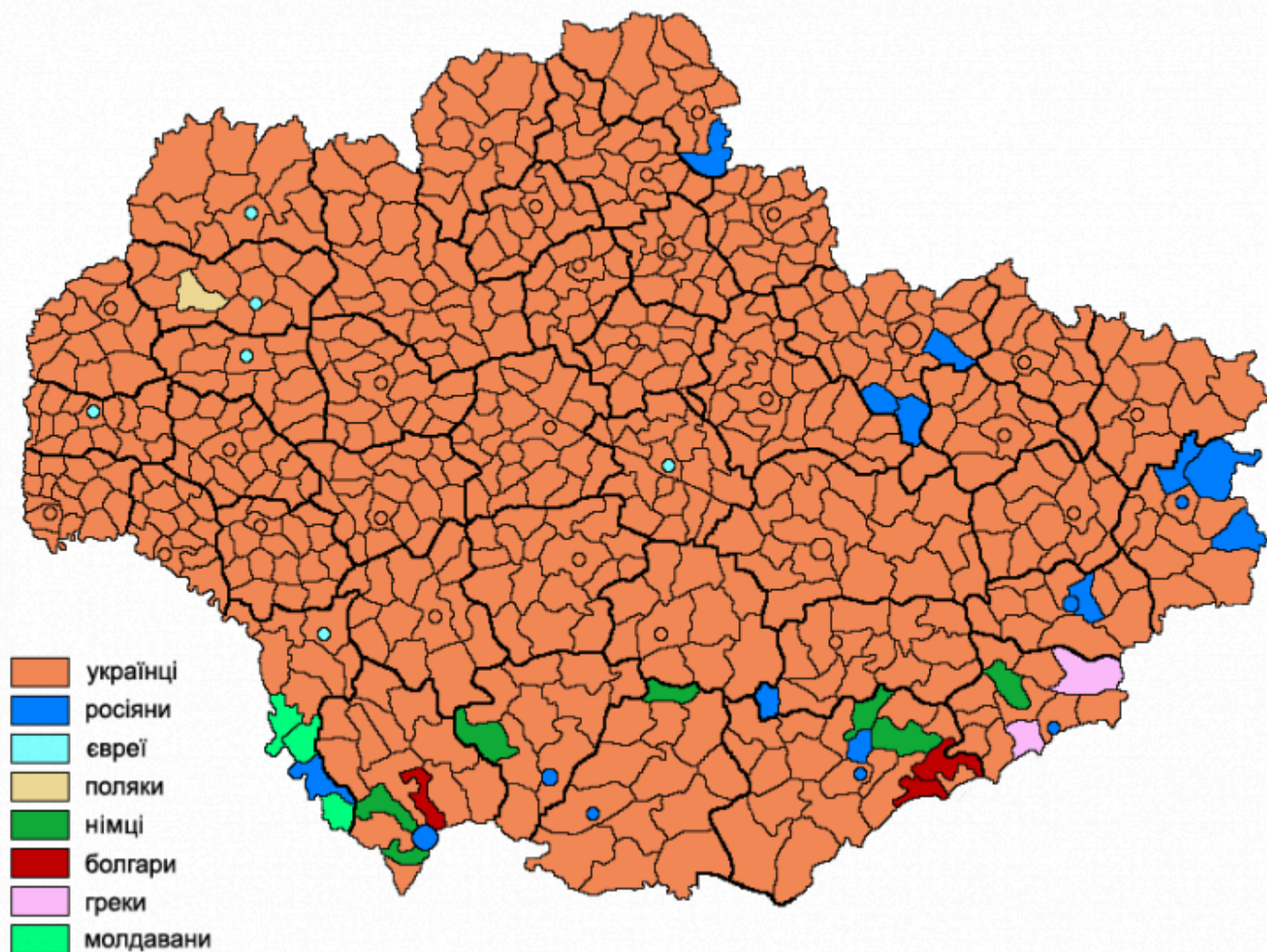
За словами історика, він відбувався у грудні відносно у демократичних умовах нової економічної політики. До того ж з 1923 року радянська влада взяла курс на українізацію (або коренізацію) задля поширення свого впливу на корінні народи, зокрема на українські.

“У таких умовах перепис 1926 року зафіксував значне переважання українців. Тоді Луганська область входила до складу двох адміністративних одиниць, це – Харківська губернія (туди входила північ з повітовим містом Старобільськ), та Луганська округа (туди входив південь). У переписах були різні назви, наприклад, степову частину України називали степ, а гірничі райони, Донбас і південну частину України – гірничий район”, – пояснив Набока.

Згідно з переписом 1926 року, у Старобільській окрузі, тобто на півночі Луганської області, українці склали 89,3%, росіяни – 10,2%. Загалом населення складало 480 301 людину, з них 428 759 – українці, росіяни – 48 820.

У Луганській окрузі цифри щодо українців менші, але все одно понад 50%: українці в Луганській окрузі 51,7%, росіяни 42,8%. Загальна кількість українців по двох округах складала 68,2%, росіян – 28,48%.

Перша за чисельністю національність за переписом 1926 року

Джерело: Вікіпедія

При цьому Олександр Набока зазначає, що кількість росіян у південних районах збільшувалася за рахунок трудової міграції: “Головною причиною такого високого відсотка, особливо на півдні Луганської області, була саме трудова міграція”.

Дані незалежних джерел

У ті часи дослідження проводив й український демограф-статист Арсеній Хоменко, який також брав участь у цих переписах. Він відзначав, що у Луганській області частка українців завжди істотно перевищувала 50%. За його підрахунками, у ті самі роки – 59,9%.

“Я не знаю, у чому різниця, але усі дані говорять про переважну кількість українців. Єдине, Хоменко вказує, що, попри високий відсоток українців, росіяни становили більшість у двох районах Луганської області – це Сорокинський (до речі, у Хоменка тоді вказується саме така назва, а не Краснодонський) і Станично-Луганський, де у нас все ж таки група Всевеликого війська донського – козаки”, – поділився Набока.

Хоменко зазначав, що навіть у містах Гірничого району рівень україномовних був 54,3% чоловіків і 53,8% жінок.

Старобільська округа складалася з міста Старобільськ, районів: Біловодського, Білокуракинського, Білолуцького, Марківського, Міловського, Містківського,

Новоастраханського, Новоайдарського, Олександрівського, Осинівського та Старобільського. Там абсолютна більшість населення, згідно з переписом, на рівні 92% – українці, частка росіян – близько 5%. Трохи більше їх було у Міловському та Новоайдарському районах.

У переписах, які були опубліковані 1927 року, є ще один висновок:

“На території Украинской республики русская народность составляет более или менее значительную долю во всем населении лишь в окраинах северо-восточного и южного округов. Но даже тут она не была доминирующей. В Луганском округе 42,3% назвали себя россиянами и 57,4% разговаривали на русском языке”

Тобто, якщо підсумовувати, то саме на Луганщині понад 50% мешканців ідентифікували себе українцями.

“Я вважаю це важливим аспектом з огляду на те, що сьогодні претензії путінської росії на завоювання тієї ж Луганщини пояснюються тим, що тут більший відсоток росіян”, – сказав Олександр Набока.

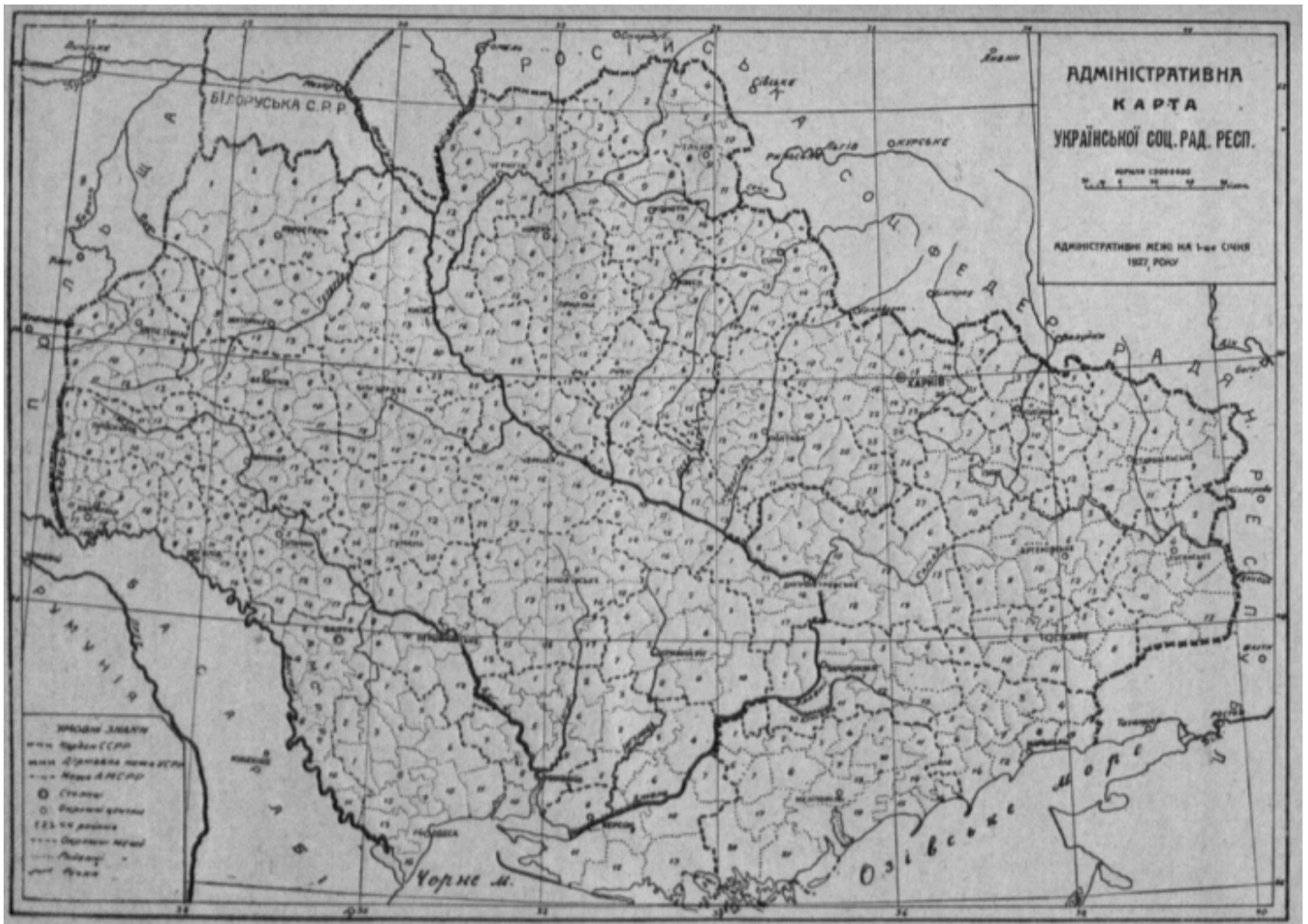
Нинішня пропаганда окупантів та її розвінчання

Переписи населення Луганщини, за словами професора Набоки, стали об'єктом претензій псевдонауковців з самопроголошеної “лнр”.

“Вони навпаки вказують, що якраз через те, що це був період українізації, то начебто партії було важливо підвищити відсоток українців. Вони роблять висновок, що ці дані перекручені. Але слід відзначити, що мало місце інше перекручення”, – каже чоловік.

Історик поділився, що опрацював ще одне джерело під назвою “Матеріали до опису округ УРСР. Луганська округа”.

За його словами, матеріальні дані, розміщені у збірці, були зібрані Центральним статистичним управлінням УРСР ще 1925 року. Вони містять дані про національний склад Луганська, а також окремих районів – тодішніх Алчевського, Кам'янобродського, Краснолуцького, Лозно-Павлівського, Дмитрівського, Новосвітлівського, Петрівського, Ровеньківського, Слов'яносербського, Сорокинського, Станично-Луганського й Успенського.

Джерело: Вікіпедія

Російське населення переважало в Петрівському, Станично-Луганському та Сорокинському районах. Що стосується великих міст, то у трьох з них – Луганську, Алчевську та Красному Лучі – домінували росіяни, у той час, як в одному – у Лозовій (зараз це Брянка) – переважали українці.

“Цікаво щодо Луганська. Виникають питання. Мені здалося, що тут є якась маніпуляція. З одного боку, у Луганську відзначали значну перевагу росіян. Їхня доля в місті складала начебто 61,7%, українців – всього 22,39%. Проте чомусь Луганськ розділений, мабуть, маніпулятивно, бо подаються дані окремо Луганська та Кам'янобридської округи. Кам'яний бід виділено в окрему адміністративну одиницю і тут вже переважають українці, їхня кількість там майже 60%, росіян – 38%”, – розповів Олександр Набока.

Він також нагадав, що Луганськ та Кам'яний бід, як відомо, з 1882 року були об'єднані в єдине місто.

“А тут якесь розділення, яке дозволяє показати переважаючий відсоток росіян у провідному місті. А Кам'яний бід, мабуть, штучно та маніпулятивно виділений окремо. Ось вам приклад маніпуляції. Тобто цифру можна подати й правдиву, але в якому контексті. Навіщо це робилося? Щоб знову показати, що Луганщина – це вітрина, що російська мова домінує”, – вважає професор.

“**“Ми маємо навіть для 20-х років маніпулювання, але в бік саме росіян, а не українців. Слід відзначити, що навіть системна русифікація все одно не дозволила росіянам повністю стати домінуючими у Луганській області. Навіть у переписі 1989**

року, який вже був проросійським, українці показують 51,9%, росіяни – 44,8%. Вірогідно, їх було більше, але все ж таки неможливо було сфальсифікувати дані до, наприклад, щоб українців було 30%, а росіян – 70%”, – підсумував професор Набока.

[Анастасія Брюханова \(/team/Anastasiia-Briukhanova\)](#)

[Ви можете подякувати авторці статті \(https://send.monobank.ua/jar/9Hskure6Go\)](https://send.monobank.ua/jar/9Hskure6Go) або [підтримати редакцію сайту \(/donate\)](#).